

Koronawirus a biznes – co warto wiedzieć. Wpływ epidemii koronawirusa SARS-CoV-2 na realizację zawartych umów

Pojawienie się koronawirusa SARS-CoV-2 to zawieszony loty z i do Chin, wstrzymane rezerwacje w hotelach. To, oprócz zerwania płynności łańcucha dostaw, mniejszy przepływ ludzi, a co za tym idzie – także turystów. Powstaje zatem pytanie czy umowy handlowe oraz te zawierane z konsumentami również mogą „zarazić” się koronawirusem i jaki będzie tego efekt, a przede wszystkim - czy przepisy polskiego prawa są wystarczające, aby zapewnić uczestnikom obrotu gospodarczego nieprzerwane prowadzenie działalności.

W tym celu pochylić należy się nad regulacjami już obowiązującymi oraz przepisami projektu ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, której projekt w dniu 3 marca 2020 r. został przez Sejm RP przekazany Marszałkowi Senatu.

1. Realizacja transakcji handlowych w relacjach między przedsiębiorcami w przypadku wystąpienia epidemii

Strony transakcji handlowej co do zasady winny realizować ją zgodnie z treścią zawartej umowy i obowiązujących przepisów prawnych. Może jednak zdarzyć się, że wskutek nieprzewidzianych wcześniej okoliczności wykonanie zobowiązania nie będzie możliwe.

Zgodnie z art. 471 kodeksu cywilnego, dłużnik obowiązany jest do naprawienia szkody wynikającej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, chyba że niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.

Okoliczności, za które strona nie ponosi odpowiedzialności uznawane są za m.in. tzw. siłę wyższą. W doktrynie siłę wyższą definiuje się jako zdarzenie zewnętrzne, niemożliwe do przewidzenia, którego skutkom nie można zapobiec. By zdarzenie uznać za siłę wyższą, musi być ono zdarzeniem o nadzwyczajnych rozmiarach i zasięgu, a nadto wymykać się ludzkiej kontroli. Przy ocenie zdarzenia należy wziąć pod uwagę zewnętrzne postrzeganie, ale przy uwzględnieniu konkretnej sytuacji ocenianego.

Cechy siły wyższej w pewnych przypadkach nosić będzie epidemia COVID-19.

Należy zatem uznać, że przykładowo niedostarczenie towaru lub niewykonanie usługi na terenie objętym kwarantanną, nie będzie wiązało się z odpowiedzialnością

odszkodowawczą dostawcy. Podobnie będzie w przypadku, gdy dostawa wymagałaby przejazdu przez taką strefę.

W projekcie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych wskazano, że przewoźnicy lotniczy, kolejowi lub drogowi nie będą ponosili odpowiedzialności odszkodowawczej za szkodę wyrządzoną w związku z uzasadnionymi działaniami władz publicznych mającymi na celu przeciwdziałanie COVID-19, w szczególności za brak możliwości przewozu.

Na obszarach dotkniętych wirusem, na których nie wprowadzono ograniczeń związanych z przemieszczaniem się, w zależności od konkretnych okoliczności, możliwe będzie powoływanie się na istnienie obiektywnych przeszkód uniemożliwiających wykonanie zadania. Sam komunikat władz rekomendujący zachowanie środków ostrożności lub bieżące monitorowanie stanu zdrowia, trudno jednak uznać za wystarczający dla uniknięcia odpowiedzialności odszkodowawczej za niewykonanie zobowiązania.

Z tego względu, warto zatem pamiętać o instytucji tzw. klauzuli nadzwyczajnej zmiany stosunków, określonej w art. 357¹ k.c. Znajduje ona zastosowanie w sytuacjach, gdy spełnienie świadczenia dla jednej ze stron byłoby połączone z nadmiernymi trudnościami albo groziłoby jej rażącą stratą, czego strony nie przewidywały przy zawarciu umowy. W tego typu przypadkach, na żądanie zobowiązanego właściwy sąd może po rozważeniu interesów stron wskazać inny niż uzgodniony przez strony sposób wykonania zobowiązania, zmienić wysokość wynagrodzenia, czy nawet orzec o rozwiązaniu umowy.

2. Prawo konsumenta do odstąpienia od umowy zawartej z biurem podróży

Zgodnie z ustawą o imprezach turystycznych **podróżny może bezpłatnie odstąpić od umowy o udział w wycieczce lub wczasach w przypadku wystąpienia nieuniknionych i nadzwyczajnych okoliczności, które mają znaczący wpływ na realizację imprezy turystycznej lub przewóz podróżnych do miejsca docelowego.** Konsument rezygnując z wycieczki może żądać **wyłącznie zwrotu dokonanych wpłat i nie może ubiegać się o dodatkowe zadośćuczynienie czy odszkodowanie.**

Art. 47 ust. 5 ustawy o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych stanowi, że, **Podróżny może odstąpić od umowy o udział w imprezie turystycznej przed rozpoczęciem imprezy turystycznej bez ponoszenia opłaty za odstąpienie w przypadku wystąpienia nieuniknionych i nadzwyczajnych okoliczności występujących w miejscu docelowym lub jego najbliższym sąsiedztwie, które mają znaczący wpływ na realizację imprezy turystycznej lub przewóz podróżnych do miejsca docelowego.** Podróżny może żądać wyłącznie zwrotu wpłat dokonanych z tytułu imprezy turystycznej, bez odszkodowania lub zadośćuczynienia w tym zakresie.

Na gruncie Ustawy o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych przez „nieuniknione i nadzwyczajne okoliczności” należy rozumieć „**sytuację pozostającą poza kontrolą strony powołującej się na taką sytuację, której**

skutków nie można było uniknąć, nawet gdyby podjęto wszelkie rozsądne działania”.

W motywie 31 preambuły Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2302 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie imprez turystycznych i powiązanych usług turystycznych, zmieniająca rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 i dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE oraz uchylająca dyrektywę Rady 90/314/EWG wskazano, że nieuniknione i nadzwyczajne okoliczności mogą obejmować, na przykład, „działania wojenne, inne poważne problemy związane z bezpieczeństwem, takie jak terroryzm, znaczące **zagrożenie dla zdrowia ludzkiego, takie jak wybuch epidemii poważnej choroby w docelowym miejscu podróży** lub katastrofy naturalne, takie jak powódzie lub trzęsienia ziemi, lub warunki pogodowe uniemożliwiające bezpieczną podróż do miejsca docelowego uzgodnionego w umowie o udział w imprezie turystycznej”.

Należy uznać, iż wybuch epidemii koronawirusa SARS-CoV-2 zaliczany będzie do kategorii „nieuniknionych i nadzwyczajnych okoliczności”, o których mowa w przepisach ustawy o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych.

W tym miejscu należy wskazać, że w projekcie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych przewidziano regulację, zgodnie, z którą w sytuacji odstąpienia przez podróżnego od umowy w przypadku wystąpienia nieuniknionych i nadzwyczajnych okoliczności występujących w miejscu docelowym lub jego najbliższym sąsiedztwie, które mają znaczący wpływ na realizację imprezy turystycznej lub przewóz podróżnych do miejsca docelowego lub w przypadku gdy organizator turystyki rozwiąże umowę o udział w imprezie turystycznej w związku z wybuchem epidemii wirusa SARS-CoV-2, **przedsiębiorcy turystycznemu przysługiwać będzie zwrot wpłat przekazanych na Turystyczny Fundusz Gwarancyjny, o którym mowa w ustawie o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych.**

3. Prawo konsumenta do odstąpienia od umowy sprzedaży przy zakupie biletów lotniczych

Przy zakupie biletów lotniczych nie istnieją **szczególne regulacje przewidujące możliwość odstąpienia od umowy w przypadku wystąpienia „nadzwyczajnych okoliczności”**. Do czasu wykonania usługi można – co do zasady – dokonać **zmiany terminu lotu lub nawet zwrotu biletu lotniczego**. Przewoźnicy mogą jednak zastrzec, że konsekwencje finansowe takich zmian ponosi pasażer. Kwestie te z uwagi na brak odpowiednich regulacji w Prawie lotniczym – **określają przyjęte indywidualnie przez przewoźników regulaminy oraz stosowane przez nich taryfy.**

4. Nadzwyczajne uprawnienia organów władzy publicznej

Ustawa o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych wprowadza następujące uprawnienia:

- **Wojewodowie** w związku z przeciwdziałaniem epidemii będą mogli wydawać **polecenia** obowiązujące wszystkie organy administracji rządowej działające w województwie i państwowe osoby prawne, organy samorządu terytorialnego, samorządowe osoby prawne oraz samorządowe jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej. Polecenia te podlegać będą natychmiastowemu wykonaniu.
- **Prezes Rady Ministrów**, na wniosek wojewody, po poinformowaniu ministra właściwego do spraw gospodarki, w związku z przeciwdziałaniem epidemii, **będzie mógł wydawać polecenia, obowiązujące osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej oraz przedsiębiorców.**
- Wykonywanie zadań, których obowiązek realizacji nałożony zostanie poleceniem premiera, następować będzie na podstawie **umowy zawartej z przedsiębiorcą przez właściwego wojewodę i będzie finansowane z budżetu państwa. W przypadku odmowy zawarcia umowy przez przedsiębiorcę, zadania wykonywane są na podstawie polecenia premiera, które w takim wypadku podlegać będzie natychmiastowemu wykonaniu.**
- Premier, na wniosek Ministra Zdrowia, będzie mógł również nałożyć na jednostkę samorządu terytorialnego obowiązek wykonania określonego zadania w związku z przeciwdziałaniem COVID-19.
- Minister Zdrowia będzie mógł nakładać określone obowiązki .na podmiot lecznicy będący spółką kapitałową, w której jedynym albo większościowym udziałowcem albo akcjonariuszem jest Skarb Państwa lub SP ZOZ lub jednostka budżetowa.

Zapraszamy do lektury!

Materiał przygotowany przez ekspertów AXELO Prawo i Podatki dla Biznesu:

Ewelinę Michalską, aplikant radcowski

Katarzynę Matyję, adwokat